

ЯМТОРІВ

Число 27

Літературно-краєзнавчий
і мистецький альманах

Заснований 1 листопада 1989 року Володимиром НИКИФОРУКОМ
Зареєстрований управлінням у справах преси та інформації
Івано-Франківської обласної державної адміністрації, серія ІФ № 429

Головний редактор

Володимир НИКИФОРУК
краєзнавець, лауреат премії
ім. Івана Вагилевича
(Городенка, Україна)

Редакційна колегія:

Володимир ВЕЛИКОЧИЙ
доктор історичних наук
(Івано-Франківськ, Україна)

Володимир КАРИЙ
лауреат премії ім. Марійки
Підгірянки (Снятин, Україна)

Василь ЛЕСІВ
лауреат премії ім. Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Роман ЛУЧИЦЬКИЙ
кандидат фізико-
математичних наук
(Івано-Франківськ, Україна)

Віталій НАГІРНИЙ
кандидат історичних наук
(Краків, Польща)

Володимир ПРИЙМАК
лауреат журналістської премії
«Золоте перо»
(Городенка, Україна)

Художники Ігор МИХАЙЛЮК,
Ярослава КОСТИК

Натхненням Святого
Духа Ти освяєш дум-
ки художників, пое-
тів, геніїв науки. Силою
Вишньої Свідомості вони
пророчо освятають за-
кони Твої, розкриваю-
чи нам безодню творчої
премудрості Твоїєї. Їхні
справи мимоволі мов-
лять про Тебе; о, який
Ти величний у Своїх
створіннях, о, який Ти
величний у людині.

† Митрополит
Трифон

- Відповідальність за достовірність публікацій несуть їх автори.
- Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати матеріали.

12. НТА Ін-ту «Укрзахідпроектреставрація». — Спр. I-38-1. — Арк. 13-32.
13. Там само. — Спр. I-38-3. — Арк. 12.
14. Там само. — Спр. I-38-1. — Арк. 33-36.
15. Там само. — Арк. 37-59.
16. Там само. — Спр. I-38-2. — 19 Арк.
17. Там само. — Акр. ОК-1-ОК-15. В примірнику справи що, зберігається в НТА Ін-ту «Укрзахідпроектреставрація» відсутній аркуш ОК-13 Конгрфорс. План. Розгортки.
18. Дет. див. розділ цієї статті «Узагальнення матеріалів попередніх натурних досліджень. I етап (1991 р.)».
19. НТА Ін-ту «Укрзахідпроектреставрація». — Спр. I-38-1. — Арк. 2; Спр. I-38-2. — Арк. 2.
20. Там само. — Спр. I-38-3. — 22 Арк. Повна назва розділу «Орієнтовний кошторисно-фінансовий розрахунок на роботи по консервації, частковій реставрації та пристосуванні пам'ятки архітектури XVII ст. — замку в с. Раковець Івано-Франківської області під музейно-туристичний заклад».
21. Там само. — Спр. I-38-1. — Арк. 3; Спр. I-38-2. — Арк. 3.
22. Там само. — Спр. I-38-3. — Арк. 3.
23. Там само. — Арк. 4-16.
24. Там само. — Арк. 10-16.
25. Там само. — Арк. 2
26. Там само. — Арк. 17-22.
27. Там само. — Спр. I-38-5. — 31 арк.
28. Там само. — Арк. 1-6.
29. Там само. — Арк. 18-48.
30. Там само. — Спр. I-38-6. — 8 Арк.
31. Там само. — Арк. АО-0.
32. Там само. — Спр. I-38-5. — Арк. 3; Спр. I-38-6. — Арк. 2.
33. Там само. — Спр. I-38-7. — 15 арк. Повна назва розділу «Хіміко-технологічні дослідження. Рекомендації по реставрації вежі і фрагменту оброчної стіни».
34. Там само. — Арк. 3.
35. Там само. — Арк. 4.
36. Там само. — Арк. 6-10.
37. Брекчія — гірська порода, що складається з гострокутних зцементованих уламків розміром понад 10 мм. Уламки в складі брекчії можуть бути однорідними і різнорідними, різко відрізняючись від цементу. У брекчії нерідко присутній заповнювальний матеріал.
38. НТА Ін-ту «Укрзахідпроектреставрація». — Спр. I-38-7. — Арк. 11-12.
39. Там само. — Арк. 2; Там само. — Арк. 4.

м. Львів

Віталій НАГІРНИЙ

АВСТРІЙСЬКІ ПЛАНИ ГОРОДЕНКИ 1806 РОКУ

Після приєднання Галичини до Австрійської імперії у 1772 році, цей регіон почав зазнавати відчутних змін, спричинених впровадженням нової адміністрації і реформ. Це проявилось, між іншим, у нанесенні новоприсланих земель на австрійські мапи і плани, що відбувалося як в рамках йосифінського картографування (Josephinische Landesaufnahme, від імені імператора Йосифа I), так і в рамках картографування австрійського Генерального штабу (Die Landesaufnahme des österreichischen Generalquartiermeisterstabes), котрі проводилися в 1749-1854 роках. Серед них були і дві карти Коронного краю Галичини та Володимирії, створені на межі 1770-х і 1780-х років. В історичній науці вони отримали назви «Мапа Йозефа Лізганіга» і «Мапа фон Міга» (від імені їх керівників) і на сьогоднішній день достатньо відомі¹.

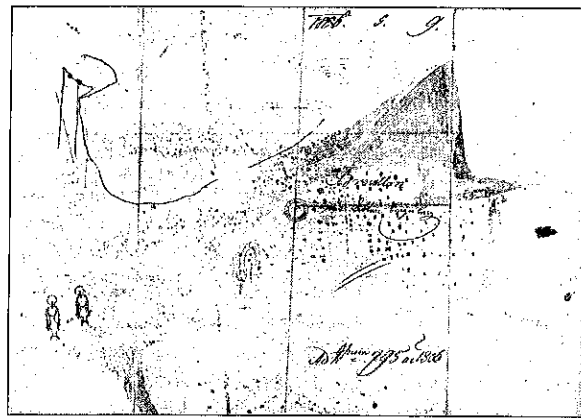
У руслі загальної тенденції картографування територій Австрійської імперії розвивалося і створення планів окремих населених пунктів, у першу чергу міст. Однак, на відміну від зазначених вище мал, плани міст, у переважній своїй більшості, залишаються не введеними до наукового обігу і ще очікують на своїх дослідників. Серед них, у першу чергу, хочеться відзначити два плани Городенки з 1806 року, котрі зберігаються в I Відділі Державного архіву в Кракові, в Фонді Антонія Шнайдра, в справах № PL 513 і PL 514.

Обидва плани створені в 1806 році, вони фактично ідентичні і зображують місто Городенку та його найближчі околиці. Невідомо хто був їх автором, де вони зберігалися після створення і яке функціональне призначення виконували. Відомо тільки, що обидва ці плани, разом з постановою про їх створення від 1 березня 1806 року², в другій половині XIX століття, за невідомих обставин, потрапили до львівського краєзнавця Антонія Шнайдра (1829-1880), котрий зібрав величезну колекцію оригінальних документів, що стосувалися історії населених пунктів Галичини. В 1877 році, всі зібрані на той час А.Шнайдром матеріали, викупив Крайовий Виділ у Львові, який незабаром передав їх Академії Умеєтності у Кракові³. В 1940 році всі матеріали А.Шнайдра (2027 справ) було передано від Польської Академії Умеєтності до Державного архіву в Кракові⁴. В даний час вони зберігаються в фонді під назвою «Теки Антонія Шнайдра» в I Відділі Державного архіву в Кракові⁵. Плани Городенки, разом з документом від 1 березня 1806 року,

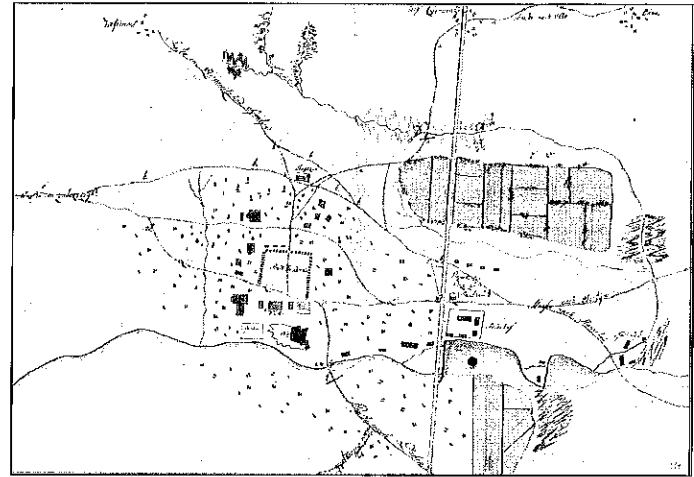
протягом тривалого часу зберігалися в архівній справі № 624 під назвою «Horodenka» («Городенка»)⁶. 17 листопада 1983 року, обидві версії плану були вилучені із згаданої справи і включені до окремих одиниць зберігання № PL 513 і PL 514, під назвою («Plan Horodenki z 1806 roku» («План Городенки з 1806 року»), де зберігаються до цього часу⁷. Натомість постанова від 1 березня 1806 року залишилася в справі № 624⁸.

Перша версія плану (справа PL 513) має назву «Оригінал». Вона накреслена на звичайному твердому і грубому папері, світлобежевого кольору. Папір обрізаний нерівно. Його розміри: ліва сторона 36 см, права — 37 см, верх — 51 см, низ — 50,5 см. Водяні знаки не простежуються. Чітко видно сліди від згинання (початково план був складений у вісім разів), які були вирівняні працівниками архіву при вилученні плану із справи № 624 і його перенесенні в справу № PL 513. У правому і лівому нижніх кутах видніються нечительні підписи. Такі ж підписи видно на всіх полях. У центрі — план міста Городенки. Масштаб плану — 1:2880 або 1:3600. Очевидно мова йде про віденські сажні (1 вс = 1,8966 м). Креслення міського плану виконано зеленим, синім, червоним і чорним кольорами. Однак саме зображення зроблено неохайно, на ньому багато невизначених підписів і написів олівцем (ілюстрація 1). Із зворотньої сторони вверху видно дату виконання плану, зроблену чорнилом — 1806. Внизу — олівцем дописано «ad ... (?) 795 as 1806» («між (?) [1]795 і 1806»). По всій зворотній стороні хаотично розміщені різноманітні малюнки, виконані олівцем⁹.

Друга версія плану (справа PL 514) має назву «Копія». Вона виконана на такому ж матеріалі як і перша версія. Її зовнішні розміри складають: ліва і права сторона — 36,5 см, верх і низ — 51 см. Водяних знаків немає. В первісному вигляді план був складений у вісім разів (вирівняний працівниками архіву при перенесенні

Ілюстрація 1. Чорнова версія плану Городенки 1806 року.

Ілюстрація 2. Чистова версія плану Городенки 1806 року.

в справу № PL 514). В центрі — план міста Городенки, обведений рамкою. Розміри рамки: 48,3 см на 33,5 см. Масштаб — 1:2880 або 1:3600. План виконано темножовтим, коричневим, синім, червоним і чорним кольорами. Він старанний і акуратний, всі написи зроблені чорнилом і виконані чітким почерком, додаткові позначення олівцем відсутні (ілюстрація 2). Зворотня сторона чиста, без жодних написів і підписів¹⁰.

Детальний аналіз обох версій плану дозволяє впевнено припустити, що перша версія, помилково названа оригіналом, насправді являла собою чорновий варіант плану. Натомість друга версія є чистовим варіантом.

На превеликий жаль, автора креслення, на основі доступних джерел, встановити фактично неможливо, оскільки, як на планах так і в постанові від 1 березня 1806 року, відсутня будь-яка інформація, яка може пролити світло на справу авторства креслень. Можемо тільки ствердити, що обидва плани виконані однією і тією ж особою, що підтверджує порівняння почерків, якими виконані підписи і написи на обох планах.

Як бачимо на ілюстраціях, центральну частину обох аркушів займає креслення плану міста. На ньому чітко видно зображення замку, сакральних споруд (римо-католицького костелу, греко-католицьких і вірменської церков), школи, центральної частини міста з ринком, складів (очевидно військових), річки, ставків, кількох мостів, передмість і навколишніх сільськогосподарських угідь. По краях зображені основні дороги, які виводили з міста в напрямках Снятина-Чернівців, Чернятина, Обертину, Станіславова, Дубок, Поточиц і Заліщик. На

обох планах також простежується кілька сусідніх з Городенкою населених пунктів — Ясенева Пільного, Чернятина, Вікна.

Віднайдені у Державному архіві Кракова плани Городенки з 1806 року до цього часу не були введені в науковий обіг. Без сумніву, їх публікація дозволить розширити наші знання про історію рідного краю. Порівняння даних планів із вже відомими зображеннями міста з кінця XVIII — XIX століть (наприклад мапою фон Міґа з 1779-1782 років чи з австрійською військовою мапою 1863 року) дозволить також простежити розвиток міста протягом даного періоду. Однак, фаховий аналіз цих планів, як і виявлення їх спільних та відмінних рис, залишимо фахівцям із історії містобудування.

ПОСИЛАННЯ:

1. Див.: Кришталович У. Перша топографічна карта Галичини Йозефа Лізганіґа // *Воєлан і Україна. Збірник наукових праць*. — Львів, 1998. — С. 146-157; Петришин Г.П. «Карта Ф. фон Міґа (1779-1782 pp.)» як джерело до містознавства Галичини. — Львів, 2006.
2. Archiwum Państwowe w Krakowie. — Oddział I. — Zespół 684: Teki Antoniego Schneidra z lat [1368] 1773-1877. — Teka 624: Horodenka. — Ark. 315-318.
3. Детальніше про діяльність і краєзнавчу колекцію Антонія Шнайдра, див.: Archiwum Państwowe w Krakowie. — Oddział I. — Inwentarz zespołu (zbioru) akt Teki Antoniego Schneidra z lat [1368] 1773-1877. Nr zespołu 684 / oprac. W. Budka [Maszynopis. — Kraków, 1955]. — S. 3-5; Пісковий С. Львівські теки А. Шнайдра як історично-краєзнавче джерело // *Архіви України*. — 1965. — № 4. — С. 73-76; Bieńkowski W. Dzieło Antoniego Schneidra i jego wartość dla badań nad historią książki // *Roczniki Biblioteczne*. — R. 31. — 1987 [1988]. — z. 1. — S. 189-217; Його ж. Schneider (Sneider, Szejder) Antoni Julian // *Polski Słownik Biograficzny*. — T. 35. — Kraków, 1994. — S. 571-573; Булик Н. Антоні Шнайдер: штрихи до наукового портрету львівського археолога // *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*. — Вип. 14. — 2010. — С. 440-453.
4. Archiwum Państwowe w Krakowie. — Inwentarz zespołu (zbioru) akt Teki Antoniego Schneidra... — S. 3. Після продажу зібраної колекції Крайовому Відділу в 1877 році А. Шнайдер почав заново збирати матеріали до історії Галичини та Буковини. Після його смерті в 1880 році вони (282 справи) були передані до Оссолінеум у Львові. В даний час ці матеріали знаходяться у Відділі рукописів Львівської Наукової бібліотеки імені Василя Стефаника. Детальніше про це, див.: Пісковий С. Львівські теки А. Шнайдра... — С. 73-76.
5. Archiwum Państwowe w Krakowie. — Oddział I. — Zespół 684: Teki Antoniego Schneidra z lat [1368] 1773-1877.
6. Там само. — Teka 624: Horodenka. — Ark. 319-322.
7. Там само. — Teka PL 513. — Ark 1 i зв.; Teka 514. — Ark 1 i зв.
8. Там само. — Teka 624: Horodenka. — Ark. 315-318.
9. Там само. — Teka PL 513. — Ark 1 i зв.
10. Там само. — Teka PL 514. — Ark 1 i зв.

м. Краків

Степан ХОРОБ

ТЕАТР ІВАНА ФРАНКА: ХУДОЖНІЙ ФЕНОМЕН ТА ЕСТЕТИЧНЕ ЯВИЩЕ ДО 160-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ІВАНА ФРАНКА

Це національно-духовне й культурно-історичне явище настільки широке, що може становити зміст не одного великого монографічного дослідження. Адже без театральної естетики Івана Франка, його драматургічної спадщини нині годі говорити про ті докорінні зміни, які сталися в українському сценічному мистецтві на зламі XIX-XX століть. Ще в юності письменник, дбаючи про збагачення репертуару українських галицьких театрів, почав перекладати зарубіжні п'єси і займався цим, власне, все життя. Водночас як театрознавець, критик, історик театру та драматургії, він був автором понад сімдесяти наукових праць. Відстоюючи право українського національного театру на самостійний розвиток, він звертався до досвіду світового театрального мистецтва і шукав там актуальні форми та паралельні з українським естетичні процеси.

Іван Франко був особисто знайомий і підтримував дружні стосунки з відомими діячами українського театру, скажімо, Соломією Крушельницькою, Миколою Лисенком, багатьма представниками «Руської Бесіди». Він надто високо шанував таких українських митців, як Марко Кропивницький, Михайло Старицький, Микола Садовський, Марія Заньковецька, Іван Карпенко-Карий, які офірували свою невтомну працю задля ствердження самоцінності й самодостатності нашого національного мистецтва сцени. А в статтях «Руський театр у Галичині», «Наш театр», «Уваги про галицько-руський театр», «Русько-український театр (Історичні обриси)»,

Іван Франко. 1856-1916